

DE MENING van kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen verscheen een hele week lang in de avondeditie van De Standaard, DS Avond.

Eelt op de ziel

10 juli 2017 verschenen in DS Avond

De discussie over hoe het Europese asiel- en migratiebeleid er moet uitzien, woedt opnieuw volop. De aangereikte oplossingen zijn uiteenlopend. Laten we de relocatieplannen eindelijk uitvoeren, zegt de een. Focus op de landen van herkomst, zegt de ander. De toon van de discussie is vaak bits. Zo bits dat er soms meer aandacht is voor feiten controleren, dan voor de urgentie van de feiten zelf.

De vluchtelingenproblematiek is immens. Meer dan 65 miljoen mensen zijn vandaag op de vlucht. Onder hen bevinden zich heel wat kinderen. Kinderen van wie we nu al weten dat de trauma's hen voor de rest van hun leven zullen tekenen. Als ik de verhalen van de vluchtelingenkinderen in België beluister, dan raken deze me zo diep dat ik niet anders kan dan me voluit voor elk van hen in te zetten.

Iemands geschiedenis proberen te begrijpen, is niet hetzelfde als deze aanvaarden. Het is wel een noodzakelijk begin in de zoektocht naar hoe we mensen de gepaste zorgen en begeleiding kunnen geven. In een context van asiel en migratie, waar menselijke waardigheid en integriteit vaak heel kwetsbare begrippen zijn, is net dat de essentie. Spreek met een voogd, een Okan-leerkracht, een Fedasil-medewerker of met een protection officer van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, en hun verhalen zullen dit bevestigen.

Tussen de dagelijkse hulp-, zorg- en onderwijspraktijken voor kinderen op de vlucht en het beleid gaapt soms een diepe kloof. Hoeveel medemenselijkheid verdraagt een asiel- en migratiebeleid? In de zoektocht naar een antwoord op deze moeilijke vraag, hoor je beleidsverantwoordelijken vandaag zeggen dat

het zonder eelt op de ziel niet kan. Eelt op de ziel suggereert de nood aan een zekere ongevoeligheid voor het individuele lijden.

De vluchteling mag niet te dichtbij komen, want zijn nabijheid maakt ons kwetsbaar. En die kwetsbaarheid is er vaak sneller dan we soms zelf wensen. We zijn ook vader of moeder, luidt het dan. 'Als vader kan ik begrip opbrengen voor de ouders die met hun kinderen op de vlucht trekken, maar als beleidsman moet ik het hoger belang dienen.' Een sentimentalisering van het debat die dat debat meteen ook opheft: emoties mogen de ratio niet verslaan.

Nochtans zijn emoties zoals verontwaardiging en mededogen geen irrationele oprispingen van het menselijk gemoed die een redelijke benadering van de werkelijkheid dwarsbomen. Het zijn niet zomaar gevoelens, maar ook waardeoordelen. Ze zeggen dat iets of iemand van waarde voor ons leven op het spel staat. In plaats van dit te verdoezelen of te ontlopen, moet een asiel- en migratiebeleid dit onder ogen zien en actief opnemen. Een samenleving houdt stand en organiseert zich dankzij waarden en normen. Wie durft zijn nek uit te steken voor een beleid dat de vluchteling eindelijk weer wat vermenselijkt? Ondanks de zurige onderbuik.

Prinsopvoeding

11 juli 2017 verschenen in DS Avond

'Jonas, kom, we gaan naar huis.' Jonas – ik schat hem een jaar of zes – kijkt even op en blijft dan onverstoord verder in de fontein spelen. Ook de lieve smeekbede van zijn zus kan hem niet overtuigen. Vader, moeder en de twee zussen laten uiteindelijk al zwaaiend de fontein achter zich. Jonas speelt onverstoord verder. Het is even windstil. Tot enkele minuten later een korte, maar krachtige orkaan Jonas naar de auto ontvoert. Vader kletsnat, Jonas eindelijk op het rechte pad.

We willen van kinderen mooie mensen maken. We willen dat ze goede manieren hebben, flink zijn en fijne en lekkere dingen met elkaar delen. Zoiets bereik je niet in één dag tijd. Het vraagt uren, maanden, jaren inspanning. Opvoeden is één langgerekte oefening in geduldig zijn. Soms lijkt het doel nabij: 'Zie eens, hoe mooi ze samen spelen.' Veel vaker is de wanhoop nabij: 'Wat doe ik verkeerd dat ze me totaal lijken te negeren?' Je kneedt en boetseert. Wat doe je met de scherpe kantjes? Laat je die zo of boetseer je die mee? Misschien komt haar koppigheid later wel van pas? Een beetje eigenzinnigheid lijkt toch beter dan dat je je voortdurend op je kop laat zitten? Wat tijdens het opvoeden a pain in the ass is, is erna misschien wel een troef.

Het is intrigerend hoe we aan het cultiveren van die innerlijke schoonheid bij kinderen blijven vasthouden. Ook al kenmerkt de wereld waarbinnen en waartoe we ze opvoeden zich vaak door compleet het tegenovergestelde. We steken veel tijd en energie in antipestplannen en -acties, maar vinden tegelijk wel dat iemand het bloed vanonder de nagels halen deel uitmaakt van het politieke spel. We vinden 'hand in hand, oog in oog, alle kleuren van de regenboog' de soundtrack bij een opvoeding tot harmonieus samenleven, maar we laten wel toe dat kinderen in het publieke debat met openlijk racisme geconfronteerd worden.

Opvoeding lijkt op deze manier iets hypocriets in zich te dragen. We voeden – tegen beter weten in – toch maar op. Dit spanningsveld is niet nieuw. François Fénelon, een Frans aartsbisschop in de zeventiende eeuw, was in zijn leven onder meer verantwoordelijk voor de opvoeding van de zevenjarige hertog

van Bourgondië, een kleinzoon van Lodewijk IV. Hij schreef voor deze kleine prins Les aventures de télémaque, een roman waarin hij de prinsenopvoeding uitdacht. De prins moest voorbereid worden op zijn prinselijke taak, maar tegelijk moest hij ook opgevoed worden tot wat werkelijk van belang is: het innerlijke zielenheil. Een sterk innerlijk bewustzijn verwerven moest zo de prins toelaten de ijdele wereld te doorzien en te doorstaan.

De meeste van onze kinderen zijn geen prins of prinses. Ook al dichten we hen deze titel soms weleens toe. Toch verdienen ze het recht op een prinsenopvoeding. Niet alleen voor henzelf, maar bovenal voor onze wereld. Want deze heeft sedert Fénelon nog niets van zijn ijdelheid verloren.

Getouwtrek om baby Charlie

12 juli 2017 verschenen in DS Avond

Charlie Gard is de zieke Britse baby die al geruime tijd de hele wereld in de ban houdt (DS 8 juli) . Van paus Franciscus tot Donald Trump. Charlie zal nooit zelfstandig kunnen ademen en heeft een hersenbeschadiging. De Britse Hoge Raad en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens hebben geoordeeld dat artsen de behandeling van de baby mogen staken. Volgens de artsen lijdt het kind voortdurend pijn. Maar Charlies ouders blijven voor hun kind vechten en zoeken hoop en bevestiging in nieuwe behandelingen.

Het is verleidelijk om deze situatie voor te stellen als een strijd tussen diegenen die vinden dat Charlie best sterft en diegenen die vinden dat hij moet (over)leven. Dit is geen eerlijke voorstelling, want ze draagt het grote gevaar in zich dat 'de goeden' tegenover 'de slechten' komen te staan. Wie wil er nu dat een baby sterft? Waar het hier wel over gaat, is dat verschillende partijen een inschatting proberen te maken over het hoogste belang van het kind. En dat is heel vaak een moeilijke kwestie die ver voorbij de tweedeling goed of kwaad ligt.

Het is in onze samenleving niet ongewoon dat een overheid zich mengt in het leven van gezinnen met kinderen. In België bijvoorbeeld heeft de wet op de kindbescherming van 1912 het mogelijk gemaakt dat de overheid kan optreden in plaats van de ouders. Waar tevoren het gezinsleven een puur private kwestie was, heeft het gezinsleven en de opvoeding van kinderen een steeds meer publiek karakter gekregen. Er is een sterk argument om dit te verdedigen: het belang van het kind verzekeren.

Soms is het heel evident dat dit gebeurt. In ernstige gevallen van misbruik en verwaarlozing verwachten we niet anders dan dat een overheid optreedt om de veiligheid van kinderen te waarborgen. Maar het is niet altijd zo eenduidig. Denk maar aan de herhaaldelijke oproep van mensen in armoede om veel omzichtiger om te springen met uithuisplaatsingen van hun kinderen. Het gevolg is dat ouders en overheid een gespannen relatie krijgen.

Het is belangrijk om een juridisering van dit conflict te vermijden. Het reduceert namelijk te vaak de belangrijke, maar delicate oefening over de inschatting van het belang van het kind tot de vraag wie deze inschatting mag maken. 'Wie mag er beslissen?' Denk ook aan de recente discussie in Nederland waar een 12-jarige jongen chemotherapie weigerde en hierover in conflict lag met zijn vader. De rechtbank oordeelde finaal dat de jongen zelf mag beslissen omdat hij wilsbekwaam is. Je kan dit moeilijk een overwinning noemen.

Als we levensbelangrijke beslissingen moeten nemen, vermijden we best zo veel mogelijk extra conflict en discussie. De beslissing is zo al moeilijk

genoeg. Bovendien kan de veelheid aan perspectieven het beslissingsproces net verrijken. Op voorwaarde dat er ruimte gecreëerd wordt om elkaar te proberen begrijpen. Paus Franciscus had dus beter zijn beste bemiddelaar in plaats van zijn beste arts ter beschikking gesteld.

Ik zou wat minder willen weten

13 juli 2017 verschenen in DS Avond

‘Met een app die stappen telt en uw calorieverbruik berekent, stelden wetenschappers vast in welke steden u het gemakkelijkst zwaarlijvig wordt.’ Het was de eerste zin van een artikel dat online verscheen (DS 12 juli) . Ik werd meteen ongeduldig. Wat zit ik hier te schrijven, ik moet bewegen.

Cijfers, statistieken en gemiddelden oefenen een ontzettend grote aantrekkingskracht op me uit. Ja, ik heb een stappenteller en ik check die minstens zeven keer per dag. Ik ga niet lopen zonder Runkeeper. Terwijl ik nog aan het uithijgen ben, ga ik al na hoe het met mijn gemiddelde loopsnelheid zat en hoe deze verspreid is over het aantal kilometers dat ik gelopen heb. Ik kocht recent een mountainbike en heb bewust voor een heel simpele computer gekozen. Uit schrik voor nog maar eens een cijferverslaving.

Gezond zijn kan vandaag niet meer zonder te tellen. In het bedrijfsrestaurant staat sedert kort bij elke maaltijd vermeld hoeveel calorieën ze telt. Dat soort informatie maakt me onrustig. Is soep van 45 calorieën betere soep dan soep van 70 calorieën? En wat als ik anderhalve pollepel soep neem? Moet ik dan de helft van de calorieën er nog eens bijtellen? Moet ik überhaupt alles wat ik op mijn schotel plaats optellen? En waar ligt dan het toegestane maximum?

Bovendien benaderen we menselijk gedrag steeds meer vanuit een gezondheidsjijver. ‘Mannen moeten twee keer per week met vrienden bier drinken om gezond te blijven’, kopte het Nederlandse tijdschrift Esquire vorige week, verwijzend naar een onderzoek van een professor ontwikkelingspsychologie aan de universiteit van Oxford. Ontspannend, oké, maar gezond? Gezondheidstips kruipen tot in de kleinste hoekjes van ons bestaan. Zo waarschuwde de Britse vereniging van plastische en reconstructieve chirurgen eind juni voor een groeiend probleem: mensen die zichzelf in de hand snijden bij het verwijderen van de pit van een avocado. De vereniging ijvert voor een veiligheidslabel op avocado’s. Dat moet duidelijk maken welke gevaren gepaard gaan met het snijden van een avocado.

Ik wil de aandacht voor een gezond leven niet ridiculiseren. Ik wil zelf bijzonder graag een gezond leven. Maar we buigen ons in de toekomst toch beter eens grondig over welke richting we met de steeds toenemende aandacht voor gezondheid willen uitgaan. Als blijkt dat een volwassen mens vandaag gemiddeld 6.000 stappen zet, is dat dan ziek of gezond? Een beetje ziek, zou je kunnen zeggen, want 10.000 stappen is gezonder. Hoe meer we streven naar een gezond leven, hoe meer het lijkt alsof we eigenlijk ziek zijn.

Metten is weten, zegt men. Het probleem is dat ik niet altijd weet wat ik met dat weten moet aanvangen. Heimelijk verlang ik soms naar wat minder weten. Ik ben ervan overtuigd dat ook dat gezond is.

Kinderverdriet dwingt me tot een taal die me doet stotteren

14 juli 2017 verschenen in DS Avond

Er is weinig dat me zo kwetsbaar maakt als echt kinderverdriet. Omdat het vaak zonder dat je het goed en wel beseft op tafel ligt. 'Dit is mijn knuffel. Hij heet papa. Mijn papa is gestorven op de autosnelweg.' Ik was deze week op bezoek op een rouwkamp voor kinderen en jongeren. Willem, een jongen van zeven jaar, kwam naast me zitten, het was het eerste wat hij tegen me zei. Maar ook omdat kinderverdriet zo ongepolijst is. Het voelt nog warm en vers aan. Anders dan volwassenen zoeken kinderen niet meteen naar mooie woorden om hun verdriet te uiten. Kinderverdriet dwingt me tot een taal die me meer doet stotteren dan me lief is.

Missing You, zo heet de organisatie die het rouwkamp organiseert. Een wat melige naam, maar hij heeft het voordeel van de duidelijkheid. Alle kinderen en jongeren rondom me hebben recent of al iets langer geleden een vader, moeder, broer of zus verloren. Het zijn lotgenoten in het gemis. Ze zijn hier een week samen om troost te vinden. Het valt op hoe daar anders zo weinig tijd en ruimte voor is.

Wat deze kinderen meemaken, schudt onze kijk op kinderen door elkaar. We zijn geneigd om kinderen vooral te beschermen, af te schermen tegen datgene wat hen – maar vooral ook ons – onrustig maakt. Laat je kinderen hun gestorven vader groeten? Wat vertel je kinderen als ze je vragen waar hun broertje nu is? Hoe nemen we kinderen van in het begin ernstig in hun vragen en verdriet? Die eerste antwoorden blijken ontzettend belangrijk te zijn. Ze bieden een kapstok. Of net niet. En kan je dit alles verwachten van een ouder die zelf nog maar net in zijn diepste zijn is geraakt?

Dit kamp staat bol van de vragen. Ze krijgen antwoorden in de voormiddagsessie waar kinderen en jongeren in aparte kleine groepen met hun straffe begeleiders aan de slag gaan. Soms met woorden, even vaak met knip- en plakwerk. In de namiddag staat een gewoon bosspel op het programma. Het is tenslotte een kamp. Het moet de kinderen en jongeren leren om met hun boot vooruit te varen. Je kan niet alleen maar met je verdriet bezig zijn. Net zoals je niet alleen maar kan doen alsof er niets is. Je moet beide riemen gebruiken. Zo niet, blijf je ter plaatse peddelen.

Op weg naar huis moet ik aan Patricia De Martelaere denken, de veel te vroeg gestorven Vlaamse filosofe. Zij schreef het volgende: 'De uitdaging ligt in de radicale liefde voor het heden, hoe dit ook moge zijn, omdat dat het enige is wat er is. Pluk de dag, niet alleen als het een roos is of een madeliefje – dan is het immers geen kunst om de dag te plukken –, pluk hem ook als het een distel is.'

Iedere keer als ik dit lees, denk ik: hoe mooi is dit? Ik wou dat ik het zelf geschreven had. Het is een aantrekkelijk vertrekpunt om het werken rond geestelijke gezondheid met kinderen en jongeren vandaag vorm te geven. Het laat nogal wat vallen en opstaan toe. Maar het maakt ook dat we als volwassen begeleider niet voortdurend het gevoel moeten hebben de superheld te zijn, iemand die alles weet en alles kan. We zijn ook maar mensen. Mensen onder de mensen, want dat zijn kinderen toch. Ze lijken veel meer op ons dan we soms zelf willen geloven.